

Prof. dr. Momčilo Grubač: Organizovani kriminal u Srbiji
Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 46, 4/2009., str. 701.-709.

Dr. sc. Momčilo Grubač, redoviti profesor
Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu

ORGANIZOVANI KRIMINAL U SRBIJI

UDK: 343. 341 (497.11)

Primljeno: 1. 09. 2009.

Izlaganje sa znanstvenog skupa

Autor prvo izlaže svoje shvatanje o tome kako je i kada nastao organizovani kriminal u Srbiji i kako se, relativno sporo, formirala društvena svest o izuzetno velikoj opasnosti od te vrste kriminala. On smatra da je organizovani kriminal u toj državi pojava novijeg datuma, da ga u bivšoj autoritarnoj i polupolicijskoj Jugoslaviji nije bilo kao danas, ni po obimu, niti prema pojavnim formama i da je za njegovu pojavu i ekspanziju odgovoran vladajući režim devedesetih godina prošloga veka, te da se svest o neophodnosti efikasne borbe protiv toga kriminala stvarala teško i sporo i posle smene toga režima u 2000. godini. Kada je posle izvesnog vremena ta svest ipak formirana doneti su materijalno-pravni, procesni i organizacioni propisi, koji su omogućili efikasniju i adekvatniju reakciju države protiv organizovanih kriminalnih grupa. Autor na kraju konstatuje da su na tome planu postignuti izvesni početni rezultati, ali da se i u zakonodavnoj i u pravosudnoj praksi u ovoj oblasti mogu uočiti izvesna zabrinjavajuća lutanja, zablude i promašena rešenja, ali da to nije samo specifičnost Srbije, već i mnogih drugih država u svetu.

Ključne reči: *organizovani kriminal, ljudska prava, prevencija kriminala, privredni kriminal*

1. NASTANAK ORGANIZOVANOG KRIMINALA U SRBIJI

Organizovani kriminal je u Srbiji pojava novijeg datuma. U tzv. Titovoj Jugoslaviji, koja je trajala do početka devedesetih godina prošloga veka, ta pojava u suštini nije postojala. I pored izvesne liberalizacije, socijalistička Jugoslavija je do kraja ostala jednopartijska i polupolicijska država. Zatvorena socijalistička privreda, kontrolisano tržište, tvrde i dobro kontrolisane granice, neznatne trgovačke i druge veze sa inostranstvom i sl. nisu omogućavali nastanak i razvoj organizovanog kriminala. Privatnog preduzetništva nije bilo, posedovanje nekretnina je bilo ograničeno, a tokove novca je strogo nadzirala policija. Spoljnotrgovinski poslovi su bili pod direktnom kontrolom obaveštajnih službi, koje je kontrolisalo najuže partijsko rukovodstvo.

Postojao je tzv. „privredni kriminal“ koji se, i pored nekih sličnosti, razlikovao od organizovanog kriminala prema mnogim svojim karakteristikama, naročito po tome što nikako nije mogao biti internacionalizovan, niti je imao za cilj osvajanje društvene moći i državne vlasti. Na osnovu toga se može zaključiti, da organizovani kriminal ne uspeva u totalitarnim ili polutotalitarnim državama. Kao

dokaz za taj zaključak može da posluži i italijansko iskustvo. Mafija koja je tamo stara društvena tekovina, u početku podržavana i od svetovne i od crkvene vlasti kao autoritet koji održava društveni red i disciplinu, prvi put je bila pod stvarnom kontrolom države u vreme fašizma, tridesetih i četrdesetih godina prošlog veka. Reč je o pojavama koje jedna drugu isključuju i koje ne mogu da egzistiraju paralelno, jer su obe totalitarne. Dolaskom na vlast, Benito Musolini je odmah i bez kolebanja zatvorio sve mafioze, a oslobodili su ih tek Amerikanci, kad su se u leto 1943. godine iskricali na Siciliju, sa obrazloženjem da su antifašisti.

U bivšoj Jugoslaviji su postojali pojedini rudimentarni oblici organizovanog kriminala, npr. trgovina drogama, ali i prema obimu i prema stepenu organizovanosti, daleko iza danas postojećih. Drugi oblici organizovanog kriminala (pranje novca, trgovina ljudima, ilegalni promet oružja, krijumčarenje energenata i ljudskih organa) nisu uopšte postojali ili skoro da nisu postojali. Nekim od tih delatnosti (npr. trgovinom oružjem) bavila se sama država, a ne posebna kriminalna udruženja. Pojedinci su u toj vrsti kriminala imali šansu samo odlaskom u inostranstvo. Država je taj transfer podsticala i „svoje ljude“ u inostranim udruženjima organizovanog kriminala koristila za ostvarivanje svojih političkih ciljeva, likvidiranje političkih protivnika u prvom redu.

Organizovani kriminal, u svim svojim pojavnim oblicima i enormnom obimu javlja se u Srbiji tek početkom devedesetih godina prošloga veka. Raspad socijalističke Jugoslavije, početak građanskih ratova u bivšoj državi, zavođenje ekonomskih sankcija međunarodne zajednice Srbiji i Crnoj Gori (počev od 1991. godine), nastojanje novog (Miloševićevog) autoritarnog režima da te sankcije izigra i da očuva vlast, doveli su do procvata organizovanog kriminala. U nekoj vrsti samoodbrane, taj kriminalitet i povećanu korupciju, iznedrila je ondašnja (Miloševićeva) vlast, kao „slamku spasa“ i kao sredstvo za očuvanje svojih političkih pozicija, Država je organizovani kriminal prećutno prihvatila kao izvor sredstava neophodnih za funkcionisanje državnog aparata i vršenje državnih funkcija, za obezbeđenje minimuma egzistencije stanovništva (isplatu penzija i zarada državnim službenicima i vojnicima) i za kupovinu preskupog naoružanja i municije za lokalne ratove. Kriminal je prihvaćen kao deo „taktike privrednog i državnog preživljavanja“.

U svemu tome bilo je i dosta iracionalnog, čak i neke vrste „državnog“ inata. Ondašnji predsednik savezne vlade, M. Bulatović, u svojim memoarima je zabeležio: „Oni (međunarodna zajednica, prim. M. G.) nas sankcijama, a mi njih švercom nafte i cigareta“. „U ekonomskom ratu koji je poveljen protiv naše zemlje, uzvratili smo svojevrsnom ekonomskom gerilom“. „Šverc cigaretama preko Jadranskog mora uzdignut je na nivo državnog programa“ (str. 120). U tom periodu, koji je trajao više od deset godina, organizovani kriminal, ne samo što nije krivično gonjen i suzbijan, već je svesno i planski negovan i podstican. Taj period bi se mogao nazvati zlatnim dobom organizovanog kriminala u Srbiji. U to vreme se nije znalo ko je kriminalac a ko policajac, ko carinik a ko krijumčar, ko pripadnik vlasti a ko član kriminalnog podzemlja, ko pukovnik, a ko plaćeni

ubica. Država je bila potpuno integrisana u kriminal, a kriminal u državu. U svim spektakularnim ubistvima, koja su se tada dešavala svakodnevno, direktno su učestvovali po nekoliko aktivnih ili bivših policajaca ili državnih službenika. Najviši državnici, njihove porodice i najbliži srodnici bavili su se kriminalom ili su bili umešani u kriminal. Neki od njih su bili čak i vođe najmoćnijih kriminalnih organizacija. Aktivni policajci, čak i oni sa oficirskim činovima, po isteku službenog radnog vremena stupali su u službu vođa organizovanog kriminala kao savetnici, telohranitelji ili obezbeđenje njihovih porodica, imovine ili objekata. Po nalogu vlasti kriminalne organizacije su vršile otmice i ubistva političkih protivnika, opozicionih lidera, novinara i dr.

Kriminalci su vikendima odlazili na ratišta u Hrvatsku i Bosnu, tamo pljačkom uvećavali svoje bogatstvo, da bi po povratku u Srbiju nastavljali svoju kriminalnu delatnost, zahtevajući i dobijajući zvanična državna priznanja za svoje „patriotske zasluge“ i status zaslužnih biznismena, uz legalizaciju ratnog profita. U tom periodu nije bilo ni jedne osude za organizovani kriminal. Nije bio donet ni jedan propis unutrašnjeg prava, niti ratifikovan ni jedan međunarodni ugovor o suzbijanju te vrste krivičnih dela. Pojam organizovanog kriminala je bio nepoznat i stručnoj javnosti. O tome se nije razmišljalo i raspravljalo. Taj se izraz nije koristio ni u pravnom, ni u političkom govoru, čak ni u predizbornim kampanjama.

Za kratko vreme Srbija je na početku poslednje decenije prošloga veka dobila brojna kriminalna udruženja i sve vrste organizovanog kriminala. Lokalni ratovi na području bivše Jugoslavije omogućili su ekspanziju ilegalne trgovine oružjem, koja je donosila enorman profit, naročito posle uvođenja embarga međunarodne zajednice na tu delatnost. Krađe i krijumčarenje motornih vozila, praćene prevarama u osiguranju i falsifikovanjem isprava, postale su svakodnevna i masovna pojava. Specijalitet je postalo krijumčarenje nafte i cigareta. U tu vrstu ilegalne međunarodne trgovine bili su umešani mnogi, čak i članovi porodice predsednika države, a prvi krivični postupak protiv tzv. duvanske mafije pokrenut je tek 2007. godine, dakle, više od petnaest godina od pojave kriminalnih organizacija te vrste. Trgovina drogama je postala veoma unosna i veoma rasprostranjena. Monopol su držale najmoćnije bande u Beogradu i Novom Sadu. Heroin i kokain su i pored sankcija međunarodne zajednice nabavljani u velikim količinama u inostranstvu, a kanabis je uzgajan i u zemlji. Naknadno su otkrivene čitave fabrike sintetičke droge (Nova Pazova). Trgovina ženama i decom i dečja pornografija šire se masovno i brzo. Isto tako, postoje ozbiljne indicije da je i trgovina ljudskim organima pustila korene kao novi oblik organizovanog kriminala. Javio se i kompjuterski kriminal, piraterija i bankarske prevare. Neki od glavnih puteva trgovine radioaktivnim materijama vode preko Srbije. Pranje novca kao propratna pojava i uslov za opstanak organizovanog kriminala još uvek se u mnogim slučajevima ne registruje i ne suzbija, iako je pojava prisutna u značajnom obimu. Krivično delo pod tim imenom uvedeno je u Krivični zakonik Srbije tek 2005. godine (član 231). Masovna privatizacija državnih preduzeća do koje je došlo u procesu tranzicije političkog i privrednog sistema, dobrim delom

je obavljena prljavim novcem. Na kraju, već duže vremena Srbija spada u red država sa najkorumpiranijim državnim i javnim službama.

2. FORMIRANJE SVESTI O POVEĆANOJ DRUŠTVENOJ OPASNOSTI ORGANIZOVANOG KRIMINALA

Iz prethodne teze, da je organizovani kriminal u Srbiji nastao tek početkom devedesetih godina prošloga veka, i to uz visok stepen tolerancije državne vlasti, proizlazi sledeća: da u Srbiji dugo nije bilo opšte svesti o povećanoj društvenoj opasnosti od organizovanog kriminala, niti bilo kakvih organizovanih državnih aktivnosti usmerenih na njegovo suzbijanje. Ni državu, ni opštu i stručnu javnost taj fenomen jednostavno nije interesovao, jer je izgledalo kao i da ne postoji kao društveno opasna pojava. Kriminalna delatnost je tretirana kao normalna, čak i korisna delatnost i javnost se na nju vremenom navikla. O organizovanom kriminalu u to vreme se u Srbiji veoma malo znalo, čak i teorijski. Problem nije obrađivan ni u akademskim krugovima. Bibliografija radova o organizovanom kriminalu na srpskom jeziku ni danas ne bi bila impresivna. Tema organizovanog kriminala još ni jednom nije bila na dnevnom redu naučnih konferencija pravničkih udruženja, čak ni onih usko specijalizovanih za krivično pravo, koje se po nekoliko puta svake godine održavaju u Srbiji.

Prvo ozbiljnije, produbljeno i sistematsko istraživanje organizovanog kriminala (*Countering Organized Crime and Corruption within the strengthen of the rule of law in Serbia and Montenegro*) otpočeto je u Srbiji 2007. godine u beogradskom Institutu za uporedno pravo zahvaljujući inicijativnosti jednog istraživačkog instituta UN (*United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute – UNICRI*) i nekolicini profesora Pravnog fakulteta u Firenci. Ako uspe, to istraživanje bi moglo dati do sada najveći doprinos uzdizanju svesti o posebnoj društvenoj opasnosti organizovanog kriminala u Srbiji.

Društvena opasnost organizovanog kriminala je zaista posebna i neuporedivo veća nego što pretili od klasičnog kriminala, iako se ni ta opasnost ne sme zanemariti i potceniti. Ta se opasnost u Srbiji, međutim, počela jasnije da uočava tek odnedavno, tačnije od ubistva predsednika prve demokratske vlade Srbije, dr Zorana Đinđića, 12. marta 2003. godine. Predsednik Vlade je ubijen upravo kad je najavio rat organizovanom kriminalu. Posle izvesnog vremena posle preuzimanja vlasti (za koje neki kažu, da je bilo vreme kolebanja, a verovatnije da se radilo o vremenu potrebnom za prikupljanje i organizovanje državnih snaga za borbu sa tada veoma moćnim neprijateljom), Vlada je počela da priprema neophodne zakone za krivično gonjenje i suđenje organizatorima i članovima kriminalnih udruženja. Atentat je bio njihov odgovor. Srbije je (poput Italije) skupo platila početak borbe sa organizovanim kriminalom.

Društvena svest o povećanoj ugroženosti opšteg interesa teško se i sporo formira i inače. Normalno je da taj proces neko vreme kasni, jer se pojava prvo

mora manifestovati, da bi se potom pronašle i preduzele mere za njeno suzbijanje. U slučaju organizovanog kriminala sazrevanje te svesti je posebno sporo i teško. Kao što smo već rekli, Amerikanci su 1943. godine oslobodili članove italijanske mafije sa obrazloženjem da su antifašisti, što je bila istina, ali je to omogućilo nesmetan razvoj organizovanog kriminala u Italiji dugo vremena posle rata. FBI je decenijama negirala postojanje organizovanog kriminala u SAD. Postoje ozbiljne sumnje da su američke obavestajne službe, rukovodeći se tekućim političkim razlozima, svojevreteno bile glavni zaštitnici i instruktori vodećih svetskih terorističkih organizacija (uključujući i Al Kaidu), kasnije svojih najvećih neprijatelja. U toku demokratskog prevrata u Srbiji krajem 2000. godine i jedno vreme posle toga, bilo je izvesnog koketiranja sa organizovanim kriminalom, koji je odmah i nepogrešivo shvatio da mora okrenuti leđa odlazećem režimu, koji ga je stvorio i svoje usluge ponuditi novoj vlasti.

Posebna i povećana društvena opasnost organizovanog kriminala je posledica nekoliko njegovih karakteristika koje ga bitno razlikuju od tradicionalnog kriminala. To su: *visok stepen organizovanosti članstva*, sa vojničkom disciplinom i internim hijerarhijskim odnosima; *velika žed za novcem*, što nemilosrdno pogađa materijalnu egzistenciju žrtve i stabilnost državnog budžeta; *težnja za vlašću*, koja preti opstanku državnih institucija, i *transnacionalnost*, tj. planetarna rasprostranjenost, koja ne priznaje državne granice i nacionalni suverenitet, što je bio jedan od glavnih razloga što su savremene države počele da odustaju od dogme nacionalnog suvereniteta, da priznaju neophodnost međusobne saradnje i da počnu stvarati zajedničke zaštitne institucije. Klasični kriminal je pojedinačna, po pravilu, neplanirana, impulzivna i iznenadna pojava. Ona izaziva sukob između pojedinca, učinioca krivičnog dela i države koja prema njemu ima odavno ustanovljeno pravo na kažnjavanje (*ius puniendi*). Pobjednik u tom sukobu je izvestan. U slučaju organizovanog kriminala, koji se vrši kao korporativna i visokoprofitabilna poslovna delatnost, u sukobu su dve organizacije, kriminalna i državna, od kojih kriminalna organizacija ponekad može da bude iste snage, pa čak i jača od državne. I upravo u vremenima državnih kriza, organizovani kriminal postaje posebno agresivan i nastoji da zauzme i zameni državnu vlast, ili barem da sa njom bude ravnopravan partner. Organizovani kriminal ugrožava temelje savremene države i negira osnovna načela njenog demokratskog i pravnog uređenja. On destabilizuje vlade, podriiva parlamentarizam, ruši poverenje građana u državne i pravne institucije, negira zakonitost i društveni moral. Organizovani kriminal dovodi u pitanje bezbednost, ne samo individualnu, već i kolektivnu, državnu i međunarodnu.

Organizovani kriminal je izuzetno teško definisati, a isto tako teško ga je prepoznati u konkretnom slučaju i dokazati, uglavnom zbog toga što se kod njega ilegalna delatnost repliće sa drugim, potpuno legalnim delatnostima. Sa tim legalnim delatnostima je ovaj kriminal i povezan upravo zbog toga da bi mu se zaturio kriminalni trag i da bi se sačuvala kriminalom stečeni profit. Skoro celokupna imovinska korist stečena organizovanim kriminalom investira se u privredna preduzeća, prosvetne ustanove i humanitarne akcije. Organizatori

kriminalnih udruženja vremenom dobijaju status narodnih dobročinitelja i zaslužnih nacionalnih ličnosti. Njih među prvima pozivaju na najvažnije državne svečanosti; oni su organizatori pompeznih humanitarnih priredaba, nesebični donatori, pokrovitelji prestižnih nacionalnih nagrada za nauku, umetnost i kulturu, osnivači visokih škola i univerziteta koji nose imena njihovih nepismenih ili polupismenih roditelja i td.

Na udaru organizovanog kriminala su danas naročito države u tranziciji, među koje spada u Srbija. U njih se organizovani kriminal doseljava iz drugih uređenijih i stabilnijih država, jer ima povoljnije uslove za razvoj. Zbog toga u tim državama organizovani kriminal danas cveta.

3. PRIPREMA NEOPHODNIH ZAKONA ZA BORBUTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA

Delatnost državnih organa u tom pravcu započeta je nešto pre atentata na premijera dr Zorana Đinđića i bila je neposredni povod za taj atentat. Od druge polovine 2002. godine kada je taj rad započeo do danas na normativnom planu zabeleženi su krupni rezultati: a) doneto je novo krivično materijalno zakonodavstvo koje je predvidelo pojedine inkriminacije organizovanog kriminala; b) u ZKP iz 2001. god. naknadno (2002. god.) je uključena posebna glava (XXIX/a) posvećena procesnim instrumentima za borbu protiv organizovanog kriminala; c) donet je poseban zakon o organizaciji državnih organa (javnog tužilaštva, policije i suda) za borbu protiv organizovanog kriminal i njihovim nadležnostima (19. jula 2002. godine). Godinu dana pre toga u Ministarstvu policije bila je osnovana posebna policijska uprava za borbu protiv organizovanog kriminala (UBPOK). U kratkom vremenu ratifikovano je više međunarodnih konvencija, od Konvencije protiv internacionalnog organizovanog kriminala OUN do Evropske konvencije o sprečavanju pranja novaca, kao i sve relevantne konvencije o međunarodnoj pravnoj pomoći, ekstradiciji, ustupanju krivičnih predmeta i td. Doneti su neophodni antikorupcijski zakoni: o sprečavanju sukoba interesa, o dostupnosti informacija od javnog značaja, o javnim nabavkama i dr. Vlada je obrazovala „svoj“ Savet za borbu protiv korupcije koji je u više slučajeva pokazao da je i od vlade nezavisno telo.

4. DILEME I STRANPUTICE

U borbi protiv organizovanog kriminala koja se odnedavno vodi u Srbiji mogu se uočiti i izvesna lutanja, određene zablude i neka promašena zakonska rešenja. Treba odmah primetiti, da to nije samo lokalna specifičnost, već da su te pojave u ovoj oblasti prisutne i u mnogim drugim državama sveta.

O preventivnim merama protiv organizovanog kriminala u Srbiji se skoro još ni ne razmišlja. Do sada je samo postavljano pitanje, kako otkloniti ili ublažiti posledice organizovanog kriminala, a ne i kako iskoreniti uzroke koji taj kriminal rađaju. Kao i u nekim drugim delovima sveta, i u Srbiji se država do sada rađe bavila posledicama nego uzrocima pojave; mnogo prihvatljivija je bila represija nego prevencija i čvrsto je ukorenjeno uverenje da se i ova borba najlakše i najjeftinije može dobiti širenjem policijskih ovlašćenja, a da se na kršenje ljudskih prava kao posledicu te politike mora pristati kao na neku vrstu kolateralne štete. Od ovakvih shvatanja nema veće zablude.

Uzor politike u ovoj oblasti ne bi smela da bude Uredba o vojnim komisijama protiv terorizma bivšeg američkog predsednika Džordža Buša (kasnije zamenjena sličnim zakonom američkog Kongresa), doneta posle 11. septembra 2001. godine. Ni u slučaju velikih opasnosti, kao što su terorizam i organizovani kriminal, ne sme se olako odstupati od principa koji predstavljaju tekovinu civilizacije i temelj savremenog krivičnog prava i pravne države. Na žalost, u zakonodavstvu Srbije se mogu naći primeri koji ukazuju na sklonost da se u domaće pravo nekritički preuzmu tuđa rešenja, i onda kad su očigledno pogrešna. Tako na primer, legalizacija tajne ugradnje prislušnih uređaja u privatne stanove građana, koju predviđa novi Zakonik o krivičnom postupku iz 2006. godine¹ potpuno će razoriti fundamentalno ljudsko pravo na privatnost i ustavnu garanciju o nepovredivosti stana (član 40. Ustava RS). Odredba člana 146. stav 7. novog Zakonika ovlašćuje službena lica policije, odnosno Bezbednosno-informativne agencije da tajno ulaze u stanove građana da bi u njima postavljali tehničke uređaje za prisluškivanje i snimanje i da bi takve tehničke uređaje naknadno održavali. Isto tako, okivanje okrivljenih elektronskim napravama koje otkrivaju njegovo kretanje i „položaj u prostoru“ (član 168. stav 9), može biti nehumanije od srednjovekovnog okivanja osuđenika, jer se savremeni elektronski okovi građanima stavljaju još pre osude i krše prezumpciju nevinosti.

Zabrinjava što ove i slične novine danas lako prodiru i u druge evropske države koje se smatraju kolevkom demokratije i ljudskih prava. Srpski zakonodavac ih bez kolebanja i nekritički preuzima. U prvom redu pod uticajem reakcija Bušove administracije posle 11. septembra 2001. godine mnoge zemlje su ispoljile spremnost da se bez mnogo kolebanja, pa čak i bez ozbiljne rasprave dobrovoljno odreknu dobrog dela individualnih sloboda. Rđavo shvaćena briga o bezbednosti i prevenciji isuviše je prisutna i agresivna. U ime rata protiv terorizma u mnogim zemljama ušle su u upotrebu „pojačane metode ispitivanja“, prisluškivanje bez neophodnih sudskih naloga, široko praćenje svih finansijskih transakcija širom sveta i td. Srbija je ispoljila spremnost da taj trend prihvati i sledi.

U Velikoj Britaniji postoji zalaganje da se ozakoni ideja o 90 dana preventivnog zatvora koji bi se određivao već na osnovu procene državnih organa da je građanin

¹ Zakonik je donet u maju 2006. godine, a trebalo je da se počne primenjivati od 1. juna 2007. godine, ali je posebnim zakonima njegova primena već dva puta odlagana, poslednji put do 31. decembra 2010. godine („Sl. glasnik RS“, 122/2008). Do tada će se primenjivati ZKP iz 2001. godine („Sl. list SRJ“, 70/2001, 68/2002. i „Sl. glasnik RS“, 58/2004, 85/2005, 115/2005. i 49/2007).

u pitanju terorista. Slična ideja je bila legalizovana i Srbiji za vreme vanrednog stanja koje je bilo uvedeno posle atentata na premijera Z. Đinđića, ali su srećom zakonske odredbe o tome bile brzo ukinute. Policijsko preventivno lišenje slobode osumnjičenog moglo je da traje do 60 dana (dva puta po trideset dana), umesto redovnih 48 sati, a preventivno je mogao biti zatvoren i svaki drugi građanin, protiv kojeg nije stajala nikakva sumnja da je na bilo kakav način učestvovao u kriminalnoj delatnosti, već samo na osnovu pretpostavke da može dati obaveštenja i dokaze o organizovanom kriminalu. Dakle, preventivno su zatvarani i budući svedoci. To zatvaranje (svedoka) je prema propisima moglo redovno da traje do 24 sata, a pod posebnim uslovima čak i do 30 dana (dva puta po 15 dana).

Nedavno je nemačka javnost bila uzbuđena predlogom saveznog ministra unutrašnjih poslova g. Wolfganga Šajbela, da se osumnjičeni za najteža krivična dela, posebno potencijalni teroristi, unapred zatvaraju, pa čak i „ciljno ubijaju“. Prema ministrovom mišljenju ubistvo potencijalnog teroriste je dozvoljeno, jer je terorizam u ratu sa državom, a ubistvo neprijateljskog borca u vreme rata nije zabranjeno. U nemačkoj javnosti je tom prilikom rečeno, da su takve teze veoma zabrinjavajuće i opasne. Nesporno je da postoje opasni ljudi i da će ih uvek biti u svakom društvu, ali se ni oni ne smeju ubijati „na veresiju“, unapred i bez sudskog postupka. Teroristi su teški kriminalci, a ne borci. Kao i ostali kriminalci, oni za svoje zločine moraju sudski odgovarati. Ubijati ih kao borce, značilo bi priznati im legitimitet.

Ovakve i slične ideje mogu da budu opasne i zato se moraju uvek podvrći kritičkoj analizi i javnoj raspravi. Ne sme se dozvoliti da njihovim prihvatanjem terorizam i organizovani kriminal unište ideju pravne države i ljudskih prava, jer bi to bila pobeda protivnika protiv koga se borimo. Efikasne mere zaštite od najtežeg kriminala, koje ne dovode u pitanje pravnu državu i ljudska prava, treba tražiti na drugoj strani. One se sastoje u preduzimanju raznovrsnih mera prevencije, rigoroznoj kontroli državnih činovnika, iskorenjivanju korupcije, razvijanju svesti o neophodnosti uključivanja svih državnih institucija, celokupne javnosti i relevantnih političkih činilaca u opštu borbu protiv organizovanog kriminala i tome sl. Na globalizaciju organizovanog kriminala mora se odgovoriti stvaranjem efikasnog sistema globalne zaštite, tj. saradnjom i povezivanjem organa krivičnog gonjenja svih država sveta. Posebno treba insistirati na beskompromisnom oduzimanju svake imovine i imovinske koristi koje su stečene vršenjem krivičnih dela organizovanog kriminala. Imovinska korist je glavni cilj organizovanog kriminala i samim tim njegova „Ahilova peta“. Ako ta korist izostane, odnosno ako učiniocu krivičnog dela bude uvek oduzeta, neće biti ni organizovanog kriminala. Sve dok se jasno ne kaže, da se zločin nikom neće isplatiti, borba protiv organizovanog kriminala neće biti uspešna.

ORGANISED CRIME IN SERBIA

Firstly, the author presents his understanding of how organised crime in Serbia came about. Also, he discusses how relatively slowly social awareness has developed of the enormously great danger this type of crime presents. The author holds that organised crime in this country is a more recent occurrence and that it was not present as such in the former authoritarian and partly police state of Yugoslavia, neither in extent nor in form. The author further holds that the governing regime from the nineteen nineties is responsible for its occurrence and expansion. Also, he believes that awareness of the necessity of effectively combating this type of crime has developed slowly and with difficulty and only after the governing regime changed in 2000. When, after a certain period of time, that awareness had nevertheless developed, substantive, procedural and organisational regulations were formulated which enabled more efficient and adequate reactions from the state against organised criminal groups. The author finally concludes that, in this area, indisputable initial results have been achieved. However, in legislative and judicial practice in this region, definitely worrying digressions, misconceptions and erroneous solutions are obvious. However, this not only peculiar to Serbia, but to many other states in the world as well.